

Tomasz Misiak

Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu

Marcin Olejniczak

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie

„Słuchanie medium. Doświadczenia akuzmatyczne w kulturze współczesnej”. Sprawozdanie z konferencji

Zanim zrodził się pomysł zorganizowania ogólnopolskiej konferencji naukowej, doszło do kilku spotkań o charakterze seminariów naukowych, w ramach których podejmowane były zagadnienia związane z rolą oraz znaczeniem dźwięku w rozmaitych sferach kultury współczesnej. Uczestnicy tych corocznych, odbywających się w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Koninie, interdyscyplinarnych debat poruszali się w obszarach wyznaczonych motywem przewodnim każdego seminarium: „Perypetie dźwięku w kulturze i edukacji” (2014), „Poza muzyką. Słuchanie świata” (2015), „Sposoby słuchania” (2016), „Od szumu radiowego do szumu w muzyce. Radio jako medium i instrument muzyczny” (2017). Swoistym podsumowaniem tych rozważań była publikacja monografii zbiorowej zatytułowanej *Sposoby słuchania*¹. Kameralna forma seminaryjna przerodziła się w konsekwencji w konferencyjną, czego efektem była Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Słuchanie medium. Doświadczenia akuzmatyczne w kulturze współczesnej”, która odbyła się 16 marca 2018 roku w PWSZ w Koninie.

Główny kontekst problemowy został określony jako „doświadczenie akuzmatyczne”, które wiąże się ze słuchaniem dźwięków oderwanych od ich źródła. Strategie tego typu opisane zostały we współczesnej humanistyce w dwóch kontekstach: artystycznym (muzycznym) i ekologicznym (ekologia akustyczna), które ściśle się z sobą wiążą.

W perspektywie sztuki doświadczenie akuzmatyczne powiązane zostało w połowie XX wieku przez Pierre’a Schaeffera z „muzyką konkretną” – muzyką, w ramach której proces twórczy realizuje się poprzez przekształcanie nagranych

¹ *Sposoby słuchania*, red. M. Olejniczak, T. Misiak, Konin 2017.

dźwięków pochodzących z różnych źródeł. Takie metamorfozy powodują, iż w rezultacie zaciera się pierwotne brzmienie wykorzystywanych dźwięków, odcinając je od ich przedmiotowych źródeł. Stwarza to nową sytuację słuchania, w której „źródła dźwiękowe” zostają zastąpione przez „źródła wyobrażone” – słuchacz podczas odbioru zostaje pozbawiony tradycyjnych wyobrażeń wiążących dźwięk z jego źródłem (określonym przedmiotem wydającym dźwięk).

W kontekście ekologii akustycznej zaś – tradycji wyrastającej z analiz R. Murraya Schafera – dźwięki oderwane od źródła to efekt technokulturowych przeobrażeń, które prowadzą do pojawiania się coraz większej ilości środowisk akustycznych określanych mianem lo-fi. Tak nazwane pejzaże dźwiękowe charakteryzują się nadmiarem szumów względem sygnałów, a także dźwięków, których znaczenia i pochodzenia nie jesteśmy w stanie rozpoznać z uwagi na duże zagęszczenie bądź natężenie. Długotrwałe przebywanie w takich środowiskach prowadzi zdaniem Schafera do schizofonii, będącej bezpośrednim efektem doświadczeń związanych ze słuchaniem dźwięków odciętych od ich źródeł, nieniosących pożądanых informacji o środowisku, w którym występują.

W jaki sposób potencjał tego rodzaju doświadczeń i związanych z nimi pojęć da się przenieść na grunt analiz wykraczających poza wspomniane pola badawcze? Na ile doświadczenie akuzmatyczne może być inspirujące dla współczesnych badań krytycznoliterackich, estetycznych, fenomenologicznych, filmoznawczych czy medioznawczych? Te pytania stanowiły punkt wyjścia interdyscyplinarnych dyskusji nad zmianami form zapośredniczenia dźwięku oraz słuchania, dokonującymi się pod wpływem rozwoju technologicznego.

W obradach uczestniczyli przedstawiciele kilku ośrodków akademickich (z Konina, Krakowa, Lublina, Poznania i Wrocławia) oraz środowisk twórczych (z Kołobrzegu, Poznania i Warszawy). Część plenarną konferencji zapoczątkował dr hab. Tomasz Misiak (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu), przedstawiając wybrane, tradycyjne i ugruntowane już w historii kultury, sposoby definiowania akuzmatyki i doświadczenia akuzmatycznego. Problemowi statusu słyszenia za sprawą implantów ślimakowych (i kontrowersji z tym związanych) poświęcone było wystąpienie dr Magdaleny Zdrodowskiej (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie). Redaktor Jerzy Sosnowski (Radio TOK FM) zaprezentował inspiracje stojące za jego autorską audycją radiową *Nasłuchiwanie*. Technologiczny determinizm muzycznych praktyk wykonawczych stanowił oś referatu mgr. Krystiana Nowaka (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie). Ostatnim prelegentem w sesji plenarnej był Robert Szczepaniak (PWSZ w Koninie), który dokonał przeglądu historii nośników dźwięku.

W części panelowej uczestniczyli: Monika Pich, dr Adam Nowaczyk, Hubert Wińczyk, Adam Frankiewicz, Maciej Jaciuk i Marcin Olejniczak. Prezentacje i dyskusje panelistów dotyczyły między innymi: autorskich praktyk wykorzystywania nagrań terenowych w performansie; relacji między gestem artystycznym (wizualnym) a dźwiękiem; translacji wielozmysłowych; słuchania

w kontekście doświadczeń intymnych oraz kulturowego znaczenia dokonującej się współcześnie restytucji taśmy magnetofonowej.

Równie istotnym (korespondującym wprost z centralną ideą konferencji) wydarzeniem była realizacja artystyczna Joanny Adamczewskiej, zatytułowana *Acoustic books*, poprzedzona wprowadzeniem dr. hab. Tomasza Wilmańskiego (Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu). Prace Joanny Adamczewskiej związane są z eksplorowaniem akustycznych możliwości książki jako obiektu artystycznego. Stworzone z różnych (po części nieznanym odbiorcom) materiałów książki-obiekty poddawane były przez artystkę różnym zabiegom mającym na celu ich akustyczną eksplorację. Pocieranie, gnienie, przeróżne formy darcia i przedzierania dzięki nagłośnieniu tworzyły specyficzną kompozycję o nie-standardowych połączeniach między obrazem i dźwiękiem w ramach działania performatywnego.

Konferencji towarzyszyła także wystawa pod tytułem *Pas transmisyjny*, zrealizowana w Galerii CKiS „Wieża Ciśnień” w Koninie, w ramach której odbyły się koncerty, pokazy prac video, zaprezentowane zostały obiekty i instalacje oraz performance. We wszystkich tych realizacjach istotną rolę odgrywał dźwięk i jego rozmaite interakcje z obrazem.

Konferencja stanowiła wspólne przedsięwzięcie kilku instytucji: Zakładu Edukacji i Pomocy Społecznej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie (gospodarz), Instytutu Dziennikarstwa, Komunikowania i Technologii Mediów Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu, Wydziału Malarstwa i Rysunku Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu oraz Centrum Kultury i Sztuki w Koninie. Patronat medialny nad wydarzeniem objęło czasopismo „Glissando”. Aktualnie trwają prace nad publikacją książkową, w której zebrane zostaną teksty wszystkich uczestników konferencji. Monografia ukaże się w 2019 roku.